
5.

Розслідування

Коли вночі надходить сигнал тривоги, пожежнику треба лише вдягти свої вогнестійкі рукавиці й загасити полум'я. А кореспондент повинен розповісти мільйонам людей, хто чиркнув сірником і навіщо.

Морт Розенблум, «Асошіейтид Прес»

Навіть невеликого досвіду в написанні й оцінюванні новинних історій вистачить для того, щоб цілком очевидною стала одна річ: найпоширеніша вада невдалих публікацій — не погане написання, невлучні цитати чи невдале тлумачення, а невідповідне розслідування. І хоч би якою досконалою була мова публікації, вона не приховає цього. У вас або є сировина, або немає.

Якщо є, тоді ви маєте змогу написати зрозумілу розповідь, без прогалин, з сильним оригінальним поглядом, кількома живими прикладами чи епізодами і відчуттям перспективи. Ваша розповідь може бути стислою і цільною, без «води», в якій немає потреби.

Якщо ж у вас немає сировини, ваша історія буде невиразною і туманною, з дірками, в яких мала б бути інформація чи пояснення. Вона буде пустопорожньою балаканиною, банальною й неживою. У найліпшому випадку може вийти те, що редактори новин називають «ходити довкола», що означає простий огляд найочевидніших і найвідоміших моментів історії.

То ж що треба робити, щоб дістати хороший матеріал? Насамперед треба знати у загальних рисах, що ви шукаєте. По-друге, ви повинні знати, де шукати, або принаймні, де чи кого розпитувати.

Що треба шукати

Ви починаєте з базових запитань — «Хто?», «Що?», «Де?», «Коли?», «Як?» і «Чому?» — але не зупиняєтесь на цьому. А понад усе потрібні подробиці й приповідки, які оздоблюють основу. Саме ця додаткова інформація, зазвичай, відрізняє звичайну версію історії від хорошої. Візьміть будь-яку значну подію в якийсь певний день і порівняйте різні публікації про неї в різних газетах. Ви будете вражені багатством одних порівняно з іншими.

Подробиці

Збирання подробиць — вирішальний елемент продуктивного розслідування. Якщо ви розповідаєте про трагічний випадок, треба відтворити всю послідовність подій так, щоб ви могли прокрутити в голові «відео». Зібрати всі його кадри не вдається ніколи, але до цього треба прагнути. Усі подробиці вам не знадобляться, та доки не почнеш писати, ніколи не знаєш, які з них будуть потрібні. Замалих деталей майже не існує, бо навіть найдрібніші штрихи можуть додати історії цінності, значно більшої за свою номінальну вагу. В розповіді про вбивство, наприклад, може бути вказано, що його скоєно в сільській місцевості й навіть може згадуватись дата — 1 травня. Та якщо ви напишете, що це сталося на фермі «Сонячний схил» на Перше травня, це негайно створює асоціації і справляє глибше враження. Ще краще побувати на місці події й описати його — садок довкола дому, в якому знайшли зброю (вона виглядала з-під ліан кручених бобів), рожеві стіни кухні, квіти в банках з-під варення коло задніх дверей тощо. У багатьох випадках довкола крихітної деталі можуть бути закручені окремі розділи або й уся стаття. До того ж, найціннішими є несподівані деталі, як доречні, так і особливо суперечливі.

Подробиці особливо важливі, коли ви пишете про подію чи новину через день чи невдовзі після того, як основну історію вже оприлюднено. Великий Біл Конор («Касандра» з «Дейлі Мірер») якось побудував початок своєї статті про смерть Сталіна, написаної через кілька днів після події, на тій деталі, що старий недо-

людок, який стільки своїх співвітчизників прирік на передчасну смерть, помер у 73 роки в своєму ліжку в комфорті «на білому простирадлі».

Приповідки

Те саме стосується й приповідок і прикладів. Вони не повинні бути довгими (бо інакше вони заступлять головну тему), насправді, найкращі приповідки в новинних статтях — це випадки чи епізоди, викладені одним-двома реченнями. Розповідь про чудернацьке рішення місцевої ради маленького містечка буде значно жвавішою, якщо включити до неї кілька приповідок з його минулого. Вистачить одного-двох коротких випадків з історії, згадування про кількох найвідоміших місцевих уродженців або й просто цитування напису на могилі на міському цвинтарі. Та ви можете бути певні, що вони значно цікавіші й інформативніші за передбачувані цитати однієї з дійових осіб, які могли б бути на їхньому місці.

Тло

Це те, що треба готувати завжди навіть для найкоротшої розповіді. Ви маєте вивчити середовище, ситуацію і важливі події з історії теми чи об'єкта. Це може бути один або два абзаци про «на цей момент події розвивались так» або стисла передісторія теми чи об'єкта. Це може бути навіть дещо ширша аналогія чи порівняння. Так, наприклад, у статті про намагання вашої країни чи міста обмежити автомобільний рух у містах дуже доречною буде розповідь про те, якої політики дотримуються (чи не дотримуються) в інших місцевостях чи країнах. Серед новинних історій рідко трапляються унікальні явища, вони є частиною континуума.

Перспектива

Контекст, завдяки якому факти й події отримують належне, навіть значно менш драматичніше тло, іноді може стати вирішальною частиною історії. Це особливо потрібно тоді, коли хтось жахає застереженнями щодо здоров'я чи безпеки людей. Наприклад, роз-

повіді про загрози здоров'ю через доквілля за браком контексту часто можуть бути безглуздо перебільшені. Що б ви сказали про статтю, яка повідомляє, що зразок морської води містив 6000 молекул отрути? Можна подумати про першу шпальту, якщо не знати, що це сталося б, якби взяти пінту отрути й рівномірно розбризкати її над усім світовим океаном. І всі історії про небезпечні пестициди були б трохи точнішими й розумнішими, якби вони ще оцінювали ризики порівняно з кількістю пестицидних хімікатів, які природно трапляються в базиліку, арахісі й грибах.

Деякі журналісти вважають, що наша робота полягає в тому, щоб усе драматизувати, та трохи поміркувавши, ви зрозумієте, що ця дорога веде в безвихідь. Згадайте, як у нашому власному житті ми реагуємо на людей, які з будь-якої дрібниці роблять мелодраму. Зрештою, ми починаємо ставитись до них, як до набридливих легковірів, не вартих довіри. То чому читачі мають інакше ставитись до нас, якщо ми щоразу вилучаємо тло і контекст, щоб драматизувати історію?

Де шукати

Розслідування має на меті з'ясувати, де собака заритий або може бути заритий. Тож у знаходженні потенційних джерел інформації ви маєте бути настільки ж ненаситним, як і в пошуках самої інформації. Ці джерела поділяються на три категорії: онлайніві (ім присвячена окремий розділ), друковані й люди.

Люди

Це найвідоміші джерела, які охоплюють усе — від регулярних контактів з офіційними речниками, урядовцями й політиками до людей, з якими доводиться поспілкуватися, може, один раз у житті. Сюди належать і такі люди, до яких недосвідчений журналіст ніколи й не помислив би звернутись. Якщо й існує золоте правило успішного розслідування, воно звучить так: ніколи не бійтесь запитувати. Найгірше, що вам можуть відповісти — це «ні», і ви часто будете здивовані, наскільки вам допомогли. А от іще кілька порад.